

Abdurrahim Karakoç Üzerine Düşünceler

◆ Prof. Dr. Metin Özarslan

Abdurrahim Karakoç'a Dair

Bilindiği gibi modern Türk şiirinin en güçlü şairlerinden Abdurrahim Karakoç 40 yılı aşkın bir zaman içinde baskı üstüne baskı yapan eserleriyle ve özellikle *Vur Emri* adlı kitabıyla edebiyatımızda çok az sanatkâra nasip olacak geniş ve derin bir hüsn-i kabul görmüştür.

Hakkı ve hakkın yanında yer alanları, sözleriyle takdir ve tebci etmekle birlikte; doğrudan şahısları övme, beğenmediklerine sövme zeminlerine uzak durmuş ve yemin ettiği üzere yazabildiği kadar yazmayı ömrünün son anlarına kadar sürdürmüş olan Abdurrahim Karakoç'un şiirlerinde esas unsur insandır.

Genç Kalemler hareketinden sonra teşekkül eden ve gelişen Türkçe ile hece geleneği vadisinde aşk, gurbet ve cemiyet konularını işleyen şiirler kaleme alan Karakoç, yüksek seviyede ironi taşıyan yazılarıyla da geniş kitlelerin gönlünde taht kurmuş, şiirleri ezber edilmiştir.

Abdurrahim Karakoç değişik zamanlarda, vesilelerle vaki beyanları yanında farklı kişilere verdiği röportajlarda kendini şöyle tarif ve takdim eder: "Şiir yazmaya küçük yaşlarda başladım. Zaten bizim oralarda her genç şiir yazar.

Bu tutku başka bir meşgalenin veya işin olmayışından kaynaklanıyor gibime geliyor. Ben de avareydim, boşluğumu şiirle doldurmaya çalıştım. Benimle şiire başlayanlar yalnızlıktan, yarımsızlıktan dökülüp gittiler. Bana gelince: Sağ olsunlar, iktidarların ve muhalefetin irikıyım politikacıları, ihtilal cuntacıları, 'bilimsel' cüppeliler, entelektüel züppeler, millî soyguncular, sosyete parazitleri, sermaye sülükleri, zulüm-işkence makineleri, adalet katleden hukukçular, dalkavuklar, üçkâğıtçılar vs. hep bana yardımcı oldular. Şiir malzememi veren onlar, öfkemi bileyen onlar oldular. Yardımlarını inkâr etmiyorum, fakat teşekkür de etmiyorum. Dinsizlerin değil, din düşmanlarının, yani İslâm düşmanlarının da az yardımı olmadı. Bir bakıma dinî duygularımın kuvvetlenmesine vesile oldular. En uygun zamanda yaşadığıma inanıyorum. Yardımcılarım(!) var oldukları sürece yazmaya devam edeceğim".

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere onun şiirini besleyen ana damar toplumdaki haksızlıklara sebep olan ve çeşitli görevler üstlenen kişilerin hakka hukuka, ahlaka, aykırı tutum ve davranışlarıdır.

Bunlar arasında daha müşahhas olarak siyasetçiler ilim adamları, entelejansiya, hukukçular, memurlar, doktorlar, eğitimciler, askerler, iş adamları ve sermaye sahipleri yer alır. Şair bu makuleyi kanun, nizam, gelenek, insaf ve merhamet dışı tavır, tutum ve tasarrufları dolayısıyla keskin bir dille katı bir şekilde tenkid ve hicveder. Şiirinin bir tarafında bu ağır tenkid yer alırken, bir başka tarafını da memlekete ve memleket güzelliğine açmıştır.

O memleketin görebildiği bütün güzelliklerini işleyebildiği kadarıyla şiirine dâhil etmiştir. Onun şiirine konu etmediği hiçbir şey yoktur dense yeridir. Şiirinde mahallilikten milliliğe, millilikten beynelmilleliğe uzanan bir yelpaze ve bu unsurları birbirine bağlayan sağlam ve müteselsil bir bağ göze çarpar.

Şairin sık sık dile getirdiği "Ağaç, kökünden uzakta büyümez" ifadesi de bu silsile durumunu özetler mahiyettedir.

Karakoç bu tarzla başlayıp devam ettirdiği sanat hayatına *Hasan'a Mektuplar* (1965), *El Kulakta* (1969), *Vur Emri* (1973), *Kan Yazısı* (1978), *Suları Islatamadım* (1983), *Dosta Doğru* (1984), *Beşinci Mevsim* (1985), *Akıl Karaya Vurdu* (1994), *Yasaklı Rüyalara* (2000), *Gökçekimi* (2000), *Gerdanlık I* (2000), *Gerdanlık II* (2002), *Parmak İzi* (2002), *Gerdanlık III* (2005) adlarıyla 14 şiir kitabı ve *Düşünce Yazıları* [Makaleler] (1990), *Çobandan Mektuplar* [Deneme] (1997) adlarıyla 2 nesir kitabı olmak üzere toplam 14 kitap sığdırmış güçlü bir şair, aynı zamanda bir fikir ve dava adamıdır.

Abdurrahim Karakoç Halk Şairi midir?

Abdurrahim Karakoç, hakkında kaleme alınan bir yazıda¹ (Gökçe 2008) Abdurrahim Karakoç'un âşık-lık geleneğinin hiçbir icabını kabul etmediği ve bu özellikleri taşımadığı çoğu kendi ağzından şu ifadelerle

¹ Yazının, yaşayan âşıklardan oluşturulmuş bir antoloji serisinin ilk cildinde birinci yazı olarak yer alması ironiktir.

verilmiştir: “1958 yılında şiir yazmaya başlayan Karakoç, âşıklık geleneğinin önemli bir şiarı olan rüya görme ve bade içme konusuna oldukça tepkilidir. Rüya görme ve bade içme Karakoç’a göre yalan ve uydurmadır. /.../ Eğer rüya görülmezse ve bade içilmezse âşıklığın yarım kalacağı düşüncesi insanları bu uydurma şeyleri söylemeye iten temel etkindir: “Hak âşığı diye bir şey de yoktur esasında”. /.../ Saz çalmayan Karakoç doğal olarak âşık meclislerine ve âşık atışmalarına da katılmamaktadır. /.../ Âşıklar için atışmaların iyi olduğunu; fakat kalıcı olmayacağını düşünmektedir. Karakoç, ustası olmadığını söyler /.../ İlk şiirlerinde “Karakoç”, “Karakoç’um” gibi ifadeler kullanan şair bunları mahlas olarak nitelendirmemektedir. (Gökçe 2008: 5). Karakoç, kendisinden önceki âşıkları usta kabul etmediğini de /.../ belirtir. /.../ Herhangi bir âşık koluna mensup olmayan Karakoç, şiirlerini hiçbir yerde icra etmemekle beraber şiir şölenlerine de katılmamaktadır. “İrticalen şiir söyleyebiliyor musunuz?” sorusuna şu cevabı vermiştir: “Söyleyenlerin en iyisini yaparım; fakat şiir olmaz o. Onlar şiir değil, ben beğenmiyorum.” (Gökçe 2008: 6). Hiçbir şenlik ve festivale katılmayan Abdurrahim Karakoç, televizyon programlarına ise yalnızca kendisi konuk alındığında katılmaktadır. (Gökçe 2008: 10). Âşıklık geleneği içinde tam olarak yer almayan Karakoç, kendisini halk şairi olarak nitelendirmez. (Gökçe 2008: 11).²

Ölümünden sonra ardından yazılan kimi yazılarda ise -bir iki yazı hariç- kendisi sürekli olarak “halk şairi” şeklinde takdim edilmiştir.

Bu yazılarda merhum “Büyük halk şairi, Türk şiirinin köşe taşı, usta şair Abdurrahim Karakoç” (Keklikçi 2012); “Abdurrahim ağabey, yirminci yılın son, yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde -aşağı yukarı altmış yıldır- halk şiirinin tartışılmaz şairidir” (Atmaca 2012), “Abdurrahim Karakoç, geleneksel halk edebiyatı türünün son örneklerinden biridir. Bir halk adamı ve halk ozanıdır” (Güzel 2012), “O son yüzyılın en büyük halk şairiydi” (Küçet 2012) veya “Abdurrahim Karakoç, Türk şiirinin son 50 yılına damgasını vurmuş, yüzlerce şairi etkilemiş, davasını şiir diliyle milyonlarca insana ulaştırmayı başarmış özü ve sözü bir olan bilge bir halk şairidir” (Avcı 2012) biçiminde ifade edilmiştir.³

Bunların yanında Abdurrahim Karakoç’tan “halk şairi” olarak bahseden bir başka yazıda onun geleneksel şiirden nasıl beslendiğinin altı çizilmiştir: “... aziz şair, şiirde ağabeyinden farklı bir yol tutmuştu; halk şiirinden besleniyor, bu şiirin kadim formlarını kullanıyordu. Evet, bir halk şairiydi; ama bu “halk şairi” tabirini literatürdeki anlamında kullanmıyorum. Halk şiirinin formlarına ve bin yıllık ses tecrübesine bağlı, ancak bu şiire yeni zenginlikler getiren, teknik olarak son derece sağlam, ironi yüklü, imaj bakımından fazla zengin değilse de, yer yer hikmeti yakalayan etkili ve çok özel bir şiir yazıyor ve hiç şüphesiz, farklılığının arkasında entelektüel kişiliği yatıyordu” (Ayvazoğlu 2012).

Merhumun, röportajlarının birinde, kendisinin “günümüzün Karacaoğlu” şeklinde takdimine “Karacaoğlu’la benim tarzım çok ayırdır. Ben ne Yunus’um, ne Karacaoğlu’m ne Fuzulî’yim ben benim...” (Şehsuvaroğlu 2012) şeklinde cevap vermiş olması da onun yerini tayin etmede alışılmışın dışına çıkmayı gerektirir. D. Mehmet Doğan böyle bir nitelemede bulunmaktadır: “Abdurrahim Karakoç için sazsız “halk şairi”, âşık tarzının 20. Yüzyıldaki sürdürücüsü gibi tanımlamalar sık sık yapıldı. Evet, Abdurrahim Bey, güçlü bir geleneğin sürdürücüsü idi. Ama onun geçmiş yüzyıllardaki âşıkların bir benzeri olduğunu sanmamak gerekir. O aynı zamanda modern şiirin pınarlarından içmiş bir şairdi. İki şiir kitabının ismi bile bu yönünü vurgulamak için yeterlidir sanırım: Suları Islatamadım, Gök Çekimi...” (Doğan 2012).

Beşir Ayvazoğlu ve D. Mehmet Doğan’ın yerinde ifadeleri bir yana, diğer nitelemelerin iyi niyetle yapıldığından zerre kuşku yoktur. Ancak iyi niyetle de olsa Karakoç’un “halk şairi” olarak nitelenip takdim edilmesi bir zihniyetin şuuraltını yansıtmaya bakımından manîdardır. Oysa rahmetli Hocam Prof. Dr. Şükrü Elçin de (1976) yaklaşık 35 yıl evvel Karakoç’un da aralarında bulunduğu kimi şairlerimizin “halk şairi” sayılmaması gerektiğini belirtiyordu. Merhum hocam “halk” teriminin okumuşlar -batı edebiyatı tesirinde kalmış fikir ve edebiyat adamları- tarafından sun’i olarak ortaya sürüldüğünü ifade ettikten sonra Karakoç’u “... 1932 yılında Elbistan’ın Cela köyünde doğmuş ve aynı köyde muhasebecilik yapan Abdurrahim Karakoç gibi “Panzehir”, “Diyalog”, Reçete” gibi başlıklarla şiir yazan sanatkar” şeklinde tanımlamış ve mezkûr yazıda aralarında Karakoç’un da bulunduğu bu gruptan sanatçıları “Yahya Kemal, Faruk Nafiz, Cahit Sıtkı, Muhip Dranas ve Orhan Veli gibi şairlerden ayrı düşünmemek lazım” geldiğini ifade etmiş ve “Şiirlerinin büyük çoğunluğunu aruzla söylemiş olan Yunus Emre’yi de halk şairi sınıfı zih-

2 İktibaslardaki italik vurgular bana aittir. M.Ö.

3 İktibaslardaki italik vurgular bana aittir. M.Ö.

niyetinde gören [okumuşlar] telakkisinden artık kurtulmak icap eder” diyerek, bu anlayışın terkedilmesi hususunda hakkı teslim etmişti.⁴

Kültür İktidarı ve Karakoç

Şüphesiz Abdurrahim Karakoç’u bir yazı ile değerlendirmek mümkün değildir. Şairin vefatı üzerine ardından yazılan yazıların genel havası onu kaybetmekten duyulan üzüntüyü ifade eder mahiyette kaleme alınmıştır. Bu tutum bazı kalem sahipleri için bir vefa izharı, bir son vazife niteliği taşıırken bazıları da merhumun ölümünü, benzer durumlarda olduğu gibi adetâ “Kör ölür badem gözlü olur” atasözü fehvasınca, fırsata dönüştürmüşler, merhumun sağlığında hakkında tek satır yaz<a>mayanların vicdan rahatlığı duymalarına kapı aralamış gibi görünmektedir. Ancak bu yazılarda satır arası ifadelerde Karakoç’un sanatı ve bu sanatın karşılaştığı zorluklar resmedilmiştir. Çünkü Türkiye’deki kültür iktidarı Karakoç’u da sürekli olarak görmezden gelen bir tutum sergilemiştir. Tıpkı Arif Nihat Asya’yı gibi, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nu, Yetik Ozan’ı [Turgut Günay], Dilaver Cebeci’yi hatta Ali Akbaş’ı görmezden geldiği gibi...

Beşir Ayvazoğlu’nun haklı olarak vurguladığı şu satırlar bu konuda meramı anlatmaya yeter: “Türkiye’de edebiyat ve diğer bütün sanatlar, nicedir, bu topraklarla neredeyse bütün bağlarını koparan aydınların küçük küçük kabileler halinde, hem birbirini, hem halkı yok sayarak oynadıkları bir çeşit oyun hâline gelmiştir. Bu oyuna katılmayanlar ya küçümsenmekte yahut büsbütün yok sayılmaktadır. Ne kadar kabile varsa, o kadar “kanon” var. Hâlbuki sanat ve edebiyat ortamının zenginliği, çeşitlilik, çok seslilik ve bunlar arasındaki geçişkenlikle mümkündür. Belli başlı kaynaklara bakınız; Abdurrahim Karakoç adında bir şair sanki hiç yaşamamıştır! Bana sorarsanız, kılcal damarlarına kadar nüfuz ettikleri toplumu asıl etkileyenler onun gibi şairlerdir. Neredeyse yarım asırdır şiir söyleyeceksiniz, birçok şiiriniz dilden dile gezecek, ezberlenecek, türkü olup söylenecek, “Mektup yazdım Hasan’a ha Hasan’a ha sana” gibi deyişleriniz âdetâ darbimesel haline gelecek, yine de yok sayılacaksınız!” (Ayvazoğlu 2012).

Yukarıdaki alıntıda altı çizilen hususları, özellikle şairin “Mihriban” şiirinin macerası içinde müşahhas bir biçimde takip etmek mümkündür. Mihriban şiiri bir tesadüf eseri Musa Eroğlu tarafından bestelendikten sonra Türkiye’deki kültür iktidarının engellerini kırabilmiştir. Mevcut kültür iktidarının bu anlayışı alışılmış bir algı biçiminde öteden beri kullandığı jargona da yansır. Meselâ kimi gazetelerde ölüm haberiyle ilgili olarak “Mihriban’ın Babası Karakoç Vefat Etti” şeklinde atılan başlık ve haberin içeriğindeki ifade ironik olup, üstte serdedilen düşüncüyü destekler mahiyettedir: “*Modern halk türküsü*⁵ “Mihriban’ın şairi Abdurrahim Karakoç...” (Milliyet, 08.06.2012). Oysa üstadın başka Mihriban şiiri de vardır. Ancak o Mihriban şiiri bestelenmiş olmasına rağmen belli çevrelerce bilinmenin ötesine geçememiştir. Bu küçük fark bile Türkiye’de kültür iktidarının ne kadar tesirli olduğunun bir göstergesi sayılabilir.

Sonuç

Abdurrahim Karakoç hayatı boyunca kendine has bir duruş sergilemiş ve bu tavrından taviz vermeyi kendine zül saymıştır. Bu tutumu hem şiirinde hem nesir yazılarında ayan beyan görülür. Onun hayata bakışındaki bu keskin ve kararlı tutum sevenlerinin yanında sevmeyenlerini de çoğaltmış ve kendisi hakkında haklı haksız birçok olumsuz düşünce üretilmiştir. Ancak şair bunlara hiç ehemmiyet vermemiş, inandığı değerleri kendi üslubuyla yer yer dozunu artırarak savunmaya devam etmiştir.

Abdurrahim Karakoç üzerine söylenenlerin söyleneceklerin içinde bir toz zerresi kadar yer tutacak bu denemede “halk şairi” terimi üzerinde durmak, sadetin dışına çıkmak olacağı için; kısaca şu hususun altını çizmekte fayda vardır. Abdurrahim Karakoç şiirlerinde millî vezin olan heceyi büyük bir ustalıkla kullanan bir şairdir ve bu husus onun şiirin fizikî yapısıyla alakalıdır. Karakoç’un asıl başarısı şiirindeki mânâ derinliği ile keskin ve çarpıcı üslubundadır. Dolayısıyla sadece heceyle yazmış olmasından hareketle onu “halk şairi” sıfatıyla vasıflandırmak doğru değildir.

4 Abdurrahim Karakoç hakkında yapılan iki akademik çalışmadan birinde şairin lirik şiirlerindeki kelime dünyası (Saldere 2001), diğerinde de şairin hayatı ve sanatı ele alınmıştır. Ancak ikinci çalışmada Abdurrahim Karakoç “halk şairi” (Avcı 1986) olarak değerlendirilmiştir.

5 İtalik vurgu bana aittir. MÖ.

Bu tanımlama hem şairi tam olarak yansıtmaktan uzaktır hem de “halk şairi” terimi ile ilgili yanlış kanaatten kaynaklanmaktadır. Vezin -ister hece ister aruz ister serbest olsun- şair için bir tercih meselesidir. Eğer mutlaka bir niteleme gerekiyorsa ardından yazılan yazıların birinde ifade edildiği gibi bu büyük şaire “halkın şairi” (Koç 2012) demek daha doğru bir niteleme olacaktır.

O, yediden yetmişe vicdan sahibi her insanın gümrah ve keskin sesi idi. Topyekûn milletin şairi, bu mânâsıyla halkın şairi idi ve millî vezin heceyle ısrarla yazmış olması, onun, batı dillerindeki “folk poet” kavramının tercümesiyle elde edilen “halk şairi” kavramıyla nitelenmesine cevaz vermez.

Karakoç’un vezin tercihi, bu mânâda onu “halk şairi” olarak nitelemekten ziyade, halkın şairi, milletin şairi; millî şair olarak nitelemeye yeter de artar bile...

Gerçek sözü elbette zaman söyleyecektir. Bir ömrü tartabilecek yazıların henüz yazılmadığı düşünceyle, sözümü burada bağlıyor ve onu ölümünü yedinci sene-yi devriyesinde bir kez daha rahmetle yâd ediyorum.

Kaynaklar

- Atmaca, Tayyip, (2012), “Abdurrahim Karakoç: Halk Şiirinin Efendisiydi” *Yeni Şafak*, 14.06.2012.
- Avcı, Ramazan, (1986), “*Halk Şairi Abdurrahim Karakoç, Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*”, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Tezi (Yayımlanmamış).
- Avcı, Ramazan, (2012), “Abdurrahim Karakoç”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1/2: 90-102.
- Ayvazoğlu, Beşir, (2012) “Karakoçlar”, *Zaman*, 14.06.2012.
- Doğan, D. Mehmet, (2012), “Osmanlı Dadaloğlu’su: Abdurrahim Karakoç”, *Yeni Akit*, 10.06.2012.
- Elçin Şükrü, (1976), “Halk Şairi Deyimi Üzerine”, *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri* [27-29 Ekim 1975, Konya], Ankara: Konya Turizm Derneği Yayınları.
- Gökçe, Emrah, (2008), “Abdurrahim Karakoç”, *Sazın ve Sözün Sultanları Yaşayan Halk Şarieleri -I*, [Haz.: Fatma Ahsen Turan- Başak Uysal-Zemzem Keleşabdioğlu-Emrah Gökçe], Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güzel, Hasan Celal, (2012), “Abdurrahim Karakoç Hakk’a Yürüdü”, *Sabah*, 10.06.2012
- İsimsiz, “Mihriban’ın Babası Karakoç Vefat Etti”, *Milliyet*, 08.06.2012.
- Keklikçi, Cafer, (2012), “Abdurrahim Karakoç”, *Millî Gazete*, 09.06.2012.
- Koç, Abdullah, (2012), “Halkın Şairi Abdurrahim Karakoç”, *Pervasız*, 14.06.2012.
- Küçet, Erbay, (2012), “Suları Islatamayan Şair”, *www.ankarameydani.com* [E. T.: 15.05.2012].
- Saldere, Gülsüm, (2001), “*Abdurrahim Karakoç’un Lirik Şiirlerinde Kelime Dünyası*”, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış).
- Şehsuvaroğlu, Lütfi, (2012), “En Büyük Halk Şairiyle Tarihî Röportaj”, *www.haberarz.com* [E. T.: 16.05.2012].

